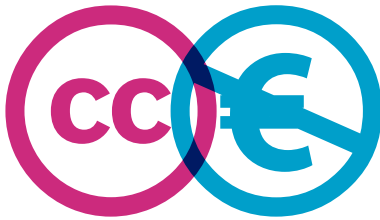

FRI KUNSKAP TACK VARE
CREATIVE COMMONS LICENSER

Paul Klimpel
Varför en icke-kommersiell klausul oftast inte fyller dina syften

 creativecommons.de

iRIGHTS
1770

CC LICENSER

ERKÄNNANDE (BY)

Förutom att kräva hänvisning till skaparen, rättighetsägarna, källan till verket och licenstexten själv ställer denna CC-variant inga krav på användaren. Hen kan använda verket fritt och modifiera det på varje tänkbart sätt. Att använda den i remixar eller mashups är alltså möjligt.

ERKÄNNANDE - DELA LIKA (BY SA)

Precis som BY tillåter denna CC-variant återanvändning och modifiering, även för kommersiella syften. Dock måste alla ändrade varianter (bearbetningar) om de publiceras eller distribueras också vara tillgängliga under exakt samma licens.

ENDAST DESSA TVÅ LICENSARIANTER ÄR HELT FRIA LICENSER I MENINGEN AV FREEDOMDEFINED. ORG OCH ÄR DÄRFÖR LÄMPLIGA FÖR ATT SÄKERT SE TILL ATT VERK SOM LICENSIERAS FÖRBLIR ÅTERANVÄNDBARA

ERKÄNNANDE - INGA BEARBETNINGAR

Denna CC-variant tillåter inte att verket modifieras. Kommersiell användning är tillåten.

Alla CC-varianter kan kombineras med NC-modulen (endast för „icke-kommersiell användning“, kommersiell användning kräver ytterligare tillåtelse). Detta leder till sex möjliga CC-varianter totalt, detta är de tre ytterligare.

Det finns ett ytterligare juridiskt verktyg som kallas CC0 (CC-Zero) för att släppa verket fritt utan några speciella villkor. CC0 är alltså en komplett fransägning av upphovsrätt och relaterade rättigheter. Detta är tänkt att hjälpa kreatörer att frivilligt placera verk i Public Domain. Enligt Creative Commons är detta verktyg speciellt lämpligt för databaser.

FÖRORD

Fler och fler människor runt om i världen använder Creative Commons (CC) fria licenser för att göra sina verk fritt tillgängliga så att andra kan återanvända dem. Projekt, institutioner och initiativ väljer allt oftare att anamma CC-mottot: „Vissa rättigheter reserverade“. En av de mest populära exemplen på detta är Wikimedia-stiftelsen som tillsammans med sin världsomspännande gemenskap av frivilliga 2008 beslöt att licensiera det globala uppslagsverket Wikipedia under CC-licensen BY SA – Erkännande Dela Lika.

Denna licens är bara en av Creative Commons sex licenser. Den mest använda av de sex licenserna anger också förkortningen NC för „non-commercial use only“, eller „endast för icke-kommersiell användning“. Många som använder NC-licensen vill skydda sina verk från att andra ska kunna exploatera verken utan deras samtycke eller deras kontroll.

Det valet har dock många följder som de flesta inte känner till. Denna broschyr från Wikimedia Tyskland, Creative Commons Tyskland och iRights.info vill råda bot på denna kunskapslucka. Vi ser fram emot kommentarer på och förslag om förbättringar av detta arbete. Dessutom hoppas vi att det kommer att ge många aha-upplevelser.

Ett varmt tack till Open Knowledge Foundation Germany som stödde och möjliggjorde översättningen av originaltexten till engelska.

John H. Weitzmann, projektledare rättsfrågor, Creative Commons Tyskland

John H. Weitzmann

CC DE LEGAL PROJECT LEAD

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	3
Inledning.....	5
1. Vad menar vi när vi säger „fritt material“?	6
2. Varför är materialet placerat under en CC-licens?.....	8
3. Varför finns det olika CC-licenser?	9
4. Hur påverkar NC villkoren hur materialet kan distribueras?	10
5. Vad menas med kommersiellt bruk?	11
6. Kan en CC licens med NC-villkoren förhindra att mitt material används av radikaler eller extremister?	12
7. Är NC villkoren det enda sättet att förhindra att mitt material används av kommersiella aktörer?	12
8. Kan NC-licensierat material användas i Wikipediaprojekt?	13
9. Kan man släppa NC-licensierat material specifikt och separat för Wikipedia trots restriktionerna mot NC?	14
10. Förhindrar NC villkoren kommersiell användning?	15
11. Är jag redo att agera mot kommersiell användning av mitt material?.....	15
12. Kan NC licensierat material tryckas i dagstidningar?	16
13. Kan NC-licensierat material användas av skolor och universitet?.....	16
14. Hur ska man klassificera NC-licensierat material som först används i skolan och sedan utanför skolan?	17
15. Hur påverkar NC mashups?	18
16. Kan en tredje parts kommersiella användning gynna upphovsmannen?	18
17. Får någon som använder CC-licensierat material skapa intrycket inför allmänheten att upphovsmakaren stödjer ett särskilt budskap?.....	19
18. Kan NC-villkor fortfarande ha några fördelar?.....	19
19. Under vilken licens publiceras Wikipedias material?	20
20. Den yttersta gränsen.....	21
Om författaren	22

INLEDNING

Genom Creative Commons-licenserna får kreativa människor ett enkelt verktyg för att låta allmänheten ta del av deras verk och använda dem. I en tidsålder när kunskap blir allt viktigare för att både individer och samhället i stort ska kunna utvecklas, då blir den gemensamma kreativiteten och kunskapen också viktigare. En del av den gemensamma kunskapen är alla de verk som mänskligheten skapat och som är fritt tillgängliga och går att återanvända. Endast genom sådana gemensamma resurser kan vi säkerställa att alla människor har samma möjligheter att ta del av information, utbildning och kunskap.

Många kreativa människor vill delta när det moderna kunskapssamhället ska byggas. De vill inte behålla ”alla rättigheter reserverade”. Tvärtom: de har ett intresse av att deras verk kan användas av så många som möjligt. Detta beror framför allt på de ökade möjligheterna som internet erbjuder när det gäller att distribuera och utbyta kunskap och information på ett sätt som världen aldrig tidigare skådat.

Creative Commons (CC) är det mest kända verktyget att släppa eget material fritt. Men alla CC-licenser är inte likadana. En fördel med CC är att upphovsmakarna själva får avgöra under vilka omständigheter verken får användas. Användarna (allmänheten) får endast vissa rättigheter, medan resten av rättigheterna

stannar hos upphovsmakaren till verket eller hos rättighetsinnehavaren. Detta uppnås genom att kombinera olika licensieringsvillkor.

Inom de olika typer av Creative Commons-licenser är särskilt begränsningen NC – endast för icke-kommersiell användning - mycket populär hos upphovsmakarna. Med det villkoret får andra inte använda verket kommersiellt. Att välja en licens som inte tillåter kommersiellt bruk har dock omfattande konsekvenser.

Många användningsmöjligheter, som att inkludera materialet i kunskapssamlingar och arkiv, på Wikipedia, i lokaltidningar, böcker, sammanställningar och sammanslagningar, är faktiskt inte tillåtna. Sådan användning kräver därför ytterligare tillstånd — trots att dessa användningsområden ofta är något som upphovsmakarna hoppas på.

Denna broschyr kommer att förklara alla konsekvenserna med att välja en CC-licensvariant som är begränsad till enbart icke-kommersiellt bruk (NC). Ofta kan syftet med att välja en NC-licens uppnås på andra sätt. I vissa fall passar NC-villkoret inte alls för att uppnå de effekter som upphovsmakaren är ute efter. Å andra sidan får det ofta stora och oönskade effekter på hur materialet kan vidareanvändas om man väljer en NC-licens. NC-villkoret bör därför övervägas noga.

Imagine a world in which every single human being can freely share in the sum of all knowledge. That's our commitment.

WIKIMEDIA FOUNDATION

1

1. VAD MENAR VI NÄR VI SÄGER „FRITT MATERIAL“? - MATERIAL SOM FRITT KAN ANVÄNDAS

FRITT MATERIAL är sådana verk som är öppet och fritt tillgängligt – alltså inte begränsat till att upphovsmakaren måste ha gett ett individuellt tillstånd. Sådant material är inte normen. Upphovsrättslagarna utgår från att material bara får distribueras och användas när ägaren till dessa rättigheter uttryckligen tillåter det. Att använda detta som grundregel i den digitala tidsåldern blir dock allt mer ifrågasatt. Den mänskliga kulturen har alltid formats av viljan att förbättra det som redan finns. Alla bygger vidare på vad andra har skapat.

Digitalt material kan reproduceras och användas enklare än någonsin tidigare. Därför bör det som är tekniskt möjligt även möjliggöras i lagstiftningen. Idealet om fri kunskap, att

allting alltid är fritt tillgängligt för alla, behöver en juridisk grund som enkelt kan tillämpas i internetsammanhang. Forskare i synnerhet har belyst den stora potentialen som finns i internet och det fria utbytet av kunskap som kan ske där. År 2003 begärde tyska forskarorganisationer fri tillgång till vetenskapliga publikationer i Berlindeklarationen:

„Vårt uppdrag att sprida kunskap är bara uppnått till hälften om inte informationen görs vida och fritt tillgänglig för allmänheten.

Det finns nu många projekter som har som mål att främja och sprida fri kunskap.

- nät-uppslagsverket Wikipedia är platsen där dess användare kan samla mänsklighetens kunskap;
- fri tillgänglighet (Open Access) möjliggör ett kunskapsutbyte inom akademien;
- mjukvaruutvecklare som använder öppen källkod samarbetar för att utveckla mjukvara baserad på fritt tillgänglig kod;
- Open Knowledge Foundation främjar publicering, användning och återanvändning av öppna kunskapsbaser.

Allt detta görs genom att tillämpa fria licenser där Creative Commons Public License (CCPL) och GNU General Public License (GPL) är framstående exempel.

Kunskap sprids inte enbart på det klassiska sättet, utan allt oftare genom öppen tillgång via internet. Dessa nya möjligheter bör främjas och stödjas. Vi definierar fri tillgång (open access) som en omfattande källa av mänsklig kunskap och kulturarv som har godkänts av forskargemenskapen. För att förverkliga visionen om en global och tillgänglig samling

DEN FRIA KUNSKAPENS UNIVERSUM

Det finns många projekt som har som mål att främja och sprida fri kunskap. Bilden ovan visar några av dem: online-encyklopedin Wikipedia är platsen där användare kan samlar mänsklighetens kunskap; fri tillgänglighet (Open Access) möjliggör ett ökat kunskapsutbyte inom akademien; mjukvaruutvecklare som använder öppen källkod samarbetar för att utveckla mjukvara baserat på fritt tillgänglig kod; Open Knowledge Foundation främjar publicering, användning och återanvändning av öppen kunskap. Allt detta görs genom applicering av fria licenser av vilka Creative Commons Public License (CCPL) och GNU General Public License (GPL) är framstående exempel.

av kunskap måste framtidens internet vara hållbart, transparent och interaktivt. Innehåll och mjukvaruverktyg bör vara öppet tillgängliga och kompatibla

I mjukvarusammanhang utformade man principen om fri programvara (open source). Med fri programvara menas att källkoden till mjukvara är fritt tillgänglig för alla. Fri programvara introducerades så att mjukvaruutvecklare inte ska behöva göra allt från början när de skriver ny mjukvara, utan kan bygga vidare på det andra redan har gjort.

För att säkerställa denna princip utformades GNU General Public License (GPL). Mjukvara under denna licens kan användas och förbättras av alla. Angreppssättet med fri programvara tillåter uttryckligen också kommersiell användning. Dess framgång beror mycket på denna möjlighet. Fritt material (open content) bygger på samma grundidé som fri programvara: Texter, filmer och multimedieverk ska även de få användas fritt. Det överlägset mest kända alternativet för att licensiera verk som fritt material, något som alltså tillåter fri användning, är Creative Commons (CC) uppsättning av fria licenser.

Creative Commons utvecklades 2001 på initiativ av juridikprofessorn Lawrence Lessig vid Stanfords universitet. Dess syfte är att tillhandahålla licenser som vem som helst kan förstå så att man ska kunna publicera material offentligt. Det utökar det gemensamma kulturarvet, eller till och med över huvud taget göra det möjligt.

Den vanliga principen för upphovsrättslagar är att alla rättigheter tillhör uphovsmakaren exklusivt, men när CC-licenserna används är inte längre rättigheterna enbart uphovsmakaren. Materialet görs tillgängligt för allmänheten att använda.

Creative Commons står inte i konflikt med existerande upphovsrättslagar, utan utgår på dem. Utan upphovsrättslagar skulle den fria publiceringen inte fungera alls. Upphovsrättsskyddat material såsom filmer, musik, texter och bilder kan fritt användas genom en sådan licens.

2

VARFÖR ÄR MATERIALET
PLACERAT UNDER EN CC-LICENS?
- FÖR ATT GÖRA DET MER
ANVÄNDBART.

Många skapande personer vill att deras texter, musik eller filmer ska användas av så många människor som möjligt (distribution av verk är i lagens mening också en typ av användning). De gynnas av det fria utbytet av information. Framför allt är målet med utbildningsmaterial att nå så många studenter som möjligt. I det fallet är olika juridiska restriktioner kontraproduktiva.

Vid sådana tillfällen är standardlösningen den mest restriktiva. Paradoxalt nog är „alla

rättigheter reserverade“ det normala, rent juridiskt. När någon skapar något nytt, utgår lagen från att personen anser att ingen får använda sig av det materialet, om man inte specifikt säger något annat. CC-licenserna är ett enkelt sätt att visa att man vill dela med sig och under vilka villkor.

Enkelheten och begripligheten med CC-licenserna är två orsaker till att de används så flitigt. De följer även lagar och anpassas till olika juridiska områden. Människor som använder CC-licenser gör ofta det med avsikten att deras verk ska användas i sociala, kulturella och utbildningsrelaterade sammanhang.

CC-licenser som innehåller NC-villkoren (som enbart tillåter fri icke-kommersiell användning) betraktas ofta som ett alternativ för ett system där till och med ideella eller icke vinstdrivande organisationer tvingas betala för att använda enskilda verk. Ett exempel på detta är när förskolor tvingas betala för att kopiera och distribuera sänghäften, något som gjort allmänheten upprörd. Enligt nuvarande lagar är sådana krav rimliga. Genom att använda CC-licenserna vill många upphovsmakare ta avstånd från denna situation. NC-villkoren ses då som ett ställningstagande mot så orimliga vinstintressen.

Däremot är inte all kommersiell användning negativ. Tvärtom är det varken omoraliskt eller skadligt för samhället när material också sprids av dem som har ett finansiellt intresse. Ofta är framgången hos kulturella och utbildningsrelaterade verk hårt knutna till att de används kommersiellt.

3

VARFÖR FINNS DET OLIKA CC-LICENSER? - CC-LICENSER REFLEKTERAR OLIKA INTRESSEN HOS UPPHOVSMAKARNA.

Gemensamt för alla varianter av CC-licenser är tanken att det ska vara lätt att använda materialet. Men skapande personer, författare, regissörer och musiker har inte alla samma uppfattning om vilken sorts användning av deras verk de vill tillåta. De sex olika varianterna av CC svarar mot dessa olika krav. De erbjuder ett flexibelt verktyg för att binda användningen av materialet till olika villkor. Ett bra exempel är frågan huruvida upphovsmakare vill tillåta bearbetningar och förändringar av deras verk. För vissa är det av största vikt att deras verk förblir oförändrat. Dessa skapare kan säkerställa detta genom att tillämpa Inga Bearbetningar-villkoren (förkortat ND, från engelskans No Derivatives) och ändå tillåta annan användning.

Andra är intresserade av att få sitt verk använt i omarbetningar, collage eller sammanställningar. De betraktar skapandet av innehållet enbart som en övergångsfas i en process, där deras eget material är baserat på tidigare verk och ska utvecklas till nya verk. De som tilldelar sitt verk en CC-licens under dessa förutsättningar väljer då inte att använda sig av Inga Bearbetningar-villkoret.

Om man håller principen om fritt innehåll kär kan man uttrycka detta genom Dela Lika-villkoren (Share Alike, förkortat SA), som tillåter att material blir redigerat och distribuerat men endast under samma villkor och därmed hålls fortsatt fritt tillgängligt.

Vissa skapande personer kan vilja förhindra att deras verk används kommersiellt. Den möjligheten finns, eftersom alla CC-licenser kan utökas med villkoret ”endast för icke-kommersiellt bruk” (NC, non-commercial use only). Detta alternativ är dock inte alltid att rekommendera, eftersom detta förhindrar många användningsmöjligheter som faktiskt kan vara av intresse för skaparen eller upphovsrättsinnehavaren av verket.

Wikipedia-DVD:n, som producerades och såldes av Directmedia, har ökat populariteten för Wikipedia rejält. Samma sak gäller när Wikipedia inkluderas i kommersiella samlingar – båda är lagliga kommersiella användningar och skulle inte tillåts om Wikipedia haft NC-villkoren.

När det gäller utbildning är många institutioner beroende av intäkter eftersom de inte är finansierade fullt ut med offentliga medel. Eftersom de tar ut kursavgifter klassificeras de som kommersiella. De får därför inte använda sig av material märkt med en CC-licens som inkluderar NC-villkoren, åtminstone inte utan att fråga om tillåtelse från upphovsmakaren.

NC-villkoret gör också att många bloggar inte får använda materialet eftersom de har annonser för att sänka kostnaderna för webbhotell eller för att få en extrainkomst. Därför är dessa bloggar inte längre icke-kommersiella — åtminstone helt och hållet.

4

HUR PÅVERKAR NC VILLKOREN HUR MATERIALET KAN DISTRIBUERAS? - NC-LICENSIERAT MATERIAL KAN INTE DISTRIBUER- AS LIKA BRETT OCH ENKELT.

Om man märker sitt material markeras som NC, kan det inte bli inkluderat i fria kunskapsdatabaser som Wikipedia, i något öppet mediaarkiv eller i fritt programvaruprojekt. Det är ofta den kommersiella användningen som hjälper icke-vinstdrivande initiativ att få större genomslag.

5

VAD MENAS MED KOMMERSIELLT BRUK? - ALL ANVÄNDNING SOM FRAMFÖR ALLT FOKUSERAS PÅ KOMMERSIELLA FÖRDELAR ELLER EKONOMISK ERSÄTTNING.

När man hör ordet kommersiellt bruk tänker man kanske främst på multinationella storbolag som Microsoft eller Shell, på aktiehandel, snabba pengar eller rent vinstsyfte. Termen „kommersiellt bruk” innehåller dock ingen moralisk värdering av hur institutionerna eller privatpersoner sköter sina affärer, utan beskriver bara att de skaffar sig en kommersiell fördel och att de kanske siktar på en ekonomisk ersättning. Det är nödvändigt för alla som inte finansieras av offentliga medel eller genom privata donationer.

Det är helt klart kommersiell användning om ett företag använder en bild eller text på företagets webbplats. Det är också kommersiell användning om en bild trycks i en bok som publiceras av ett bokförlag, oavsett om författaren får ersättning för detta eller till och med måste betala avgift för att få göra boken tryckt. Bokförlaget agerar utifrån ett kommersiellt intresse i båda fallen.

En svårare fråga är om privata bloggar agerar med kommersiellt intresse när de (eller deras

webbhotell) visar reklam och får ersättning för detta. Dessa ersättningar är ofta minimala och täcker endast kostnader för domänkostnaden. Det finns goda skäl att inte klassificera detta som kommersiellt, eftersom det framför allt inte görs för att tjäna pengar på det. Distinktionen är dock svår och många fall är omtvistade.

För att stanna vid exemplet med den privata bloggen: När förlorar den sin icke-kommersiella natur? När ersättningen för reklam överstiger driftkostnaden? Eller när den första kronan är intjänad? Eller först när den genererar en väsentlig intäkt?

Denna svåra distinktion leder ofta till att samvetsgranna bloggare tar det säkra före det osäkra och undviker CC-licensierat material när licensen innehåller NC-villkoret. Även när användningen av materialet i själva verket kan accepteras som icke-kommersiellt.

Ett annat tillvägagångssätt för att skilja mellan kommersiell och icke-kommersiell kan vara att utvärdera typen av användare, snarare än typen av användning. Då behöver man bara bedöma om användaren eller institutionen som helhet kan betraktas som kommersiell. Offentliga skolor och museer skulle då bli klassificerade som icke-kommersiella baserat på deras icke-vinstdrivande syfte. Man skulle då slippa vara tvungen att avgöra för varje enskilt fall om det är en kommersiell handling eller inte.

Tyvärr förhindrar NC-villkoret detta eftersom de uttryckligen nämner vad som måste vara icke-kommersiellt. Därmed måste även exempelvis en souvenirshop i ett museum betraktas som kommersiell, även om museet i sig är icke-vinstdrivande, eftersom shoppen säljer verken

och är inriktad på att dra in pengar.

När det gäller skillnaden mellan kommersiell och icke-kommersiell användning är det helt irrelevant om användaren har råd att betala licenskostnaden eller betalar för användarrättigheter i jämförbara situationer. En välgörenhetsorganisation till exempel, som använder en bild inom deras icke-vinstdrivande syfte, anses vara icke-kommersiell under NC-licensens termer, även om den disponerar över ansevliga tillgångar och skulle betala fotografer i en liknande situation.

Men numera finns det icke-vinstdrivande institutioner som har tillräcklig finansiering och som inte är beroende av extrainkomster. Det placerar dem i en gräzon mellan kommersiell och icke-kommersiell. Att helt undvika NC-villkoren och dess restriktioner gör att man slipper denna osäkerhet.

6

KAN EN CC LICENS MED NC-VILLKOREN FÖRHINDRA ATT MITT MATERIAL ANVÄNDS AV RADIKALER ELLER EXTREMISTER? - NEJ. EXTREMISTER VILL FÖRÄNDRA SAMHÄLLET, INTE GÖRA EKONOMISK VINST.

Radikaler och extremister har en politisk agenda. Deras mål är inte nödvändigtvis

kommersiella, att få ekonomiska fördelar eller tjäna pengar, utan att driva politiska och sociala förändringar. Radikala politiska och religiösa extremister är ofta organiserade i icke-ekonomiska organisationer. Därmed kan en NC-licensiering på ett sätt även underlätta för extremister att använda materialet.

Med andra ord: En forskare som tänker publicera en studie via ett bokförlag om politisk extremism kommer inte kunna använda sig av materialet om det är skyddat av NC-villkoren mot kommersiell användning, därför att bokförlaget agerar med kommersiella intressen. En extremistgrupp däremot, som formellt sätt är en förening, är tillåten att använda samma material under NC:s villkor.

7

ÄR NC VILLKOREN DET ENDA SÄTTET ATT FÖRHINDRA ATT MITT MATERIAL ANVÄNDS AV KOMMERSIELLA AKTÖRER? - NEJ. DET FINNS ANDRA ALTERNATIV, SÅSOM DELA LIKA-VILLKOREN.

Ett bättre sätt att förhindra att materialet används i syfte att tjäna pengar är Dela Lika-villkoren (Share Alike, SA). Det tillåter endast publicering av omarbetningar under samma eller liknande licenser.

Företag och andra som vill skaffa texter och bilder kan göra det relativt enkelt genom att redigera verket och sedan begränsa användandet av den nya versionen genom den nya upphovsrätten som uppstår. Dela Lika-villkoren (SA) i Creative Commons-licenserna kan förhindra detta. Alla omarbetade versioner måste publiceras under samma licens som det ursprungliga materialet. Detta innebär att det nya materialet förblir lika fritt tillgängligt som det ursprungliga.

Dessutom, i de fall då redigeringen består i att förbättra det eget materialet med annat fritt CC-SA innehåll, fungerar CC-SA licensen på ett smittsamt eller virusliknande sätt: Det nyligen skapade verket (den redigerade versionen) kan, i sin helhet, bara publiceras under samma licens. Detta i sig förhindrar många företag från att lägga beslag på fritt material som är licensierat med Dela Lika-licensen. De kommer då att behöva släppa sina egna reproduktioner, reklammaterial (eller hur nu slutresultatet används) offentligt under samma Dela Lika-licens vilket de flesta företag, särskilt de större, inte är villiga att göra.

Samtidigt har Dela Lika-villkoren, till skillnad mot NC-villkoren, inte den negativa effekten att de hindrar att man distribuerar materialet (på till exempel bloggar). Tvärtom: Med Dela lika licensen hamnar alla redigeringar under en CC-licens. Omarbetningar kan därför användas efteråt även av en tredje part och inte enbart av den som skapade bearbetningen.

8

KAN NC-LICENSIERAT MATERIAL ANVÄNDAS I WIKIPEDIAPROJEKT? - NEJ. WIKIPEDIA INNEHÅLL ANVÄNDS KOMMERSIELLT.

Ett av skälen till att Wikipedias innehåll används så ofta och av så många är att dess innehåll får användas kommersiellt. I annat fall skulle det vara förbjudet för större nyhetskällor eller andra kommersiella webbplatser att använda Wikipedias material ordagrant utan betalning och utan att fråga om tillstånd.

Wikipedia har stora fördelar av den kommersiella användningen av dess material. Det är nära sammankopplat med flera sökmotorer, vilket leder till att Wikipedias material sprids och därmed också kunskapen som sammanställs genom samarbete. Att driva en sökmotor är utan tvekan ett försök att tjäna pengar, d.v.s. en kommersiell verksamhet.

Ett annat exempel på kommersiell användning som stödjer Wikipedia är distributionen av DVD-versioner av Wikipedia, såsom den tyska versionen producerad av det Berlinbaserade företaget Directmedia. Denna DVD blev snabbt en storsäljare på grund av sitt låga pris och en mjukvara med utökade sökfunktioner

En förutsättning för att skapa en Wikipedia-DVD var att Directmedia fick lov att använda

materialet, helt enkelt för att licensen tillåter det. Vidare uppmuntrade projektet till utsorteringen av ofullständiga artiklar så att de inte togs med i DVD projektet. Till sist, med hjälp av Wikipedianer indexerades och sorterades materialet.

I gengäld donerade Directmedia 1 Euro per såld DVD till det tyskspråkiga Wikipedia och utökade Wikipedias bildarkiv med en donation av 10 000 reproduktioner av offentlig konst. Affärskonceptet bakom Wikipedia DVD:n fungerade därför att mjukvaran innehöll nya verktyget och gjorde innehållet än mer intressant, men också för att den använde sig av ett annat medium.

Även om man ofta får höra att skillnaden mellan att vara online och offline minskar, tilltalade en annan målgrupp av DVD-formatet med ett traditionellt lexikon och referensformat än de grupper som kunde nås av det nätbaserade uppslagsverket. På det sättet blev nya läsare intresserade av Wikipedia. Men denna kommersiell handling hade inte varit möjlig om Wikipedia hade använt en licens med NC-villkoren som standard

9

KAN MAN SLÄPPA NC-LICENSIERAT MATERIAL SPECIFIKT OCH SEPARAT FÖR WIKIPEDIA TROTS RESTRIKTIONERNA MOT NC? - NEJ. TILLGÄNGLIGHETSREGLERNA PÅ WIKIPEDIA FÅR INTE BLI FÖR KOMPLEXA.

Wikipedia godtar inte enskilda sidoöverenskommelser. Det gör inga initiativ och projekt som arbetar under principen om fri tillgång. Skälet till detta är att tredje part som vill samarbeta med Wikipedia annars skulle kunna skadas eller hindras.

Det finns till exempel lokala initiativ som vill använda Wikipedias innehåll i lokala dagstidningar – och sökmotorer och informationsbyråer som vill nyttja Wikipedias material. Var och en av dessa skulle behöva kontrollera noga vilket material som är fritt tillgängligt och vilket som lyder under individuella sidoöverenskommelser. Det skulle bli en ytterligare insats som skulle kväva många samarbeten.

I maj 2005 meddelade därför Wikipedias grundare, Jimmy Wales, att material som bara kan användas icke-kommersiellt eller bara kan användas genom separat överenskommelse inte är tillåtet på Wikipedia och ska tas bort.

10

FÖRHINDRAR NC VILLKOREN KOMMERSIELL ANVÄNDNING? - JA, MEN OFTA PÅ HELT FEL STÄLLEN.

NC-villkoren inom CC-licensen förbjuder visserligen kommersiell användning, men som i fallet med alla andra avtal betyder det inte att alla lyder detta förbud. Precis som i många andra delar av upphovsrättslagen är överträdelser av villkoren inom CC-licensen vanliga. NC-villkoren är inget undantag.

Man måste tänka på att många företag ser brott mot upphovsrättslagen som en rent ekonomisk risk och medvetet trotsar restriktionerna. Sett ur denna synvinkel hindrar NC-villkoren precis de företag och institutioner som mest respekterar upphovsrättslagen. Detta inkluderar offentliga institutioner som samarbetar med kommersiella partner, men även kunskapsdatabaser likt Wikipedia, öppna mediaarkiv eller projekt för fri programvara.

Alla dessa projekter, initiativ och institutioner som uttryckligen främjar fri tillgång till kunskap utsätts för hårdare granskning för att inte bryta mot de restriktiva upphovsrättsreglerna. För att inte äventyra sitt arbete är de tvungna att gå igenom licensavtal noggrant. Eftersom det är omöjligt att helt och hållet utesluta möjligheten till kommersiell användning – och

detta oftast inte ska uteslutas då dessa initiativ är intresserade av att sprida kunskap – kommer innehåll licensierat under NC inte att användas av dem.

Paradoxalt nog betyder det att NC-villkoren tillämpas hårdast av dem som det var tänkt att gynna.

11

ÄR JAG REDO ATT AGERA MOT KOMMERSIELL ANVÄNDNING AV MITT MATERIAL? - OM INTE BÖR DU ÖVERVÄGA ATT INTE ANVÄNDA NC-VILLKOREN ÖVER HUVUD TAGET.

Att införa begränsningar för en Creative Commons-licens genom att använda NC-villkoren är bara meningsfullt om upphovsmakaren också är villig att agera när någon använder materialet kommersiellt, till exempel genom att gå till domstol.

Detta betyder inte att man måste agera mot varje enskilt brott mot upphovsrätten. Brott mot upphovsrättsavtal är vanliga, CC-licensierat material är inget undantag. Alla beslut för eller emot att gå till domstol beror alltid på många olika överväganden.

Om man däremot inte har för avsikt att agera mot kommersiell användning av materialet, kommer NC-licensvarianten bara att avskräcka dem som följer lagstiftningen till punkt och pricka, särskilt om de inte är helt säkra på vad som kan anses vara icke-kommersiellt. Det är vanligtvis de användare som man inte vill skrämma bort.

12

KAN NC LICENSIERAT MATERIAL
TRYCKAS I DAGSTIDNINGAR?
- NEJ. DAGSTIDNINGAR ÄR ALLTID
KOMMERSIELLA ANVÄNDARE.

Dagstidningar drivs för att generera intäkter; de har som mål att nå kommersiella fördelar och få en finansiell kompensation. Detta är ett faktum oavsett den fundamentala pressfriheten och den stora påverkan som dagstidningar har på opinionen och den offentliga debatten.

Till och med annonstidningar och andra gratistidningar är kommersiella. Dessa tidningar finansieras genom annonser och opererar därmed för att tjäna pengar. Självklart kan CC-licensierat material tryckas i dagstidningar, trots NC-villkoren, om upphovsmakaren uttryckligen samtycker. Detta gäller också alla andra sorters kommersiell användning. Den stora fördelen med CC:s standardlicenser är emellertid att man inte

behöver förhandla fram en överenskommelse i varje enskilt fall. Om man behöver förhandla för varje enskilt fall som med om NC-villkoren faller de tidsbesparande effekterna med standardlicenserna.

13

KAN NC-LICENSIERAT MATERIAL
ANVÄNDAS AV SKOLOR OCH UNI-
VERSITET? - NEJ, INTE ÖVERALLT.

Beroende på leverantörens juridiska status, kan skolor, yrkesutbildningar eller universitet klassificeras som antingen kommersiella eller icke-kommersiella. Idag drivs ett stort antal skolor, universitet, yrkesutbildningar, forsknings- och kulturinstitutioner inte enbart med offentliga medel och är inte enbart finansierade av donationsmedel. Dessa utbildningsinstitutioner är beroende av egna intäkter. För att skaffa sig egna intäkter har deras verksamhet som målsättning att tjäna pengar på en nivå som inte längre kan betraktas som försumbar.

Ju mindre offentliga medel en institution får, desto mer inkomst måste den då skaffa sig genom kommersiella metoder. Detta sätter utbildningsinstitutioner, som redan har det knapert eftersom de inte får tillräckligt med offentliga medel, i en svårare sits eftersom de inte kan använda CC-licensierat material som innehåller NC-villkoren.

14

HUR SKA MAN KLASSIFICERA NC-LICENSIERAT MATERIAL SOM FÖRST ANVÄNDS I SKOLAN OCH SEDAN UTANFÖR SKOLAN? - OM MATERIALET ANVÄNDS UTANFÖR SKOLAN KAN ANVÄND- NINGEN OFTA BETRAKTAS SOM KOMMERSIELL.

Vanligtvis är det inte något problem för offentliga skolor att använda CC-licensierat material med NC-villkor. Dessa skolor har ett utbildningsuppdrag och har inga kommersiella mål. En annan sak är det med privata skolor som genererar intäkter (se fråga 13).

Därför blir ett stort antal användningsområden med NC-licensierat material öppnat för de skolor som annars skulle klassificeras som kommersiella. Elever och lärare tillåts trycka texter, spela sånger; Elever får, så länge som villkoret Inga Bearbetningar (No Derivatives, ND) inte tillämpas och då hindrar det, även skapa mashups och kollage och redigera materialet. Även om resultaten är oproblematiske i en skolmiljö blir de problematiske utanför skolans område.

Om till exempel en lokaltidning vill rapportera om resultaten i en tävling för studenter kan de

inte trycka kollaget med CC-licensierat material om det är märkt med NC-villkoren. Detta skulle kräva de ursprungliga upphovsmakarnas tillstånd.

Eftersom upphovsrättsskyddat material med CC-NC-licens går att använda fritt inom skolan, blir många studenter invaggade i falsk säkerhet om de använder sig av samma material utanför skolan. I detta fall är det lätt att råka passera gränsen för kommersiell användning. Om till exempel sådant material laddas upp till sociala nätverket på internet blir blotta möjligheten för tredje part (till exempel för andra människor inom det sociala nätverket) att få tillgång ett brott mot NC-villkoren i licensen. Detta eftersom domänägarna och operatörerna av sociala nätverket vanligtvis tjänar pengar på dem.

Även om det faktiska brottet i dessa fall begås av respektive domänägare eller operatör, har dessa företag vanligtvis klausuler i användarvillkoren som tillåter dem att kräva kompensation för eventuella skador som deras användare åsamkat.

Detta är ett ytterligare skäl till att man bör undvika att använda NC-villkoret på material med utbildningssyfte. Framför allt bör elever besparas en situation där deras agerande är tillåtet inom skolan, men samma beteende utanför skolan sätter dem i konflikt med lagen.

Professionella upphovsmakare kan ibland upplysa andra att de inte tänker jaga eller konfrontera personer som gör medvetna övertramp mot licenserna. Men de bör då fundera på varför de valde NC-villkoret över huvud taget (se fråga 11).

15

HUR PÅVERKAR NC MASHUPS?
– ALLA CC-LICENSER KAN INTE
KOMBINERAS MED VARANDRA.

Verk som har licensen CC-BY-SA (Erkännande, Dela Lika) kan bara kombineras och användas med verk som bär samma licens eller material under den friare licenstypen CC-BY (Erkännade). Det är inte tillåtet att para ihop CC-licensierat material med andra kombinationer av de olika villkoren, särskilt dem med NC-villkor.

Allvarliga problem orsakas av att licenserna måste vara förenliga med varandra om man vill kombinera materialet. Detta gäller särskilt mashups, vilka ursprungligen härstammar från en kultur av fri manipulering av materialet, och som anser att CC-licensiering stödjer deras kulturella värden. Faktum är dock att många licenskombinationer inte är förenliga, särskilt NC-licenser kan inte kombineras med andra licenser som inte har denna begränsning.

Mashups skapas ofta utan syftet att tjäna pengar på dem, vilket gör den första användningen av NC-licensierat material okej. Senare kan dessa mashups bli populära och publiceras igen på bloggar och andra plattformar. Detta gör att skaparna, som agerade helt legitimt när de använde sig av NC-licensierat material när de gjorde mashupen, hamnar i en juridisk gråzon där användningen kan ses som kommersiell.

16

KAN EN TREDJE PARTS KOMMER-
SIELLA ANVÄNDNING GYNNA UPP-
HOVSMANNEN? – JA. OM MAN ÄR
INTRESSERAD AV ATT SPRIDA SITT
MATERIAL SÅ MYCKET SOM
MÖJLIGT BÖR MAN TILLÅTA
KOMMERSIELL ANVÄNDNING.

Kommersiell användning innebär inte per definition ett man missbrukar materialet. Närhelst det primära målet är publicitet och offentlig uppmärksamhet av materialet, kan all form av användning vanligtvis vara till av nytta för upphovsmakaren då det ökar deras popularitet.

Särskilt material som används inom ramen för offentlig utbildning bör tillåtas i så många distributionskanaler som möjligt eftersom det huvudsakliga målet är att nå så många som man bara kan.

17

FÅR NÅGON SOM ANVÄNDER
CC-LICENSERAT MATERIAL SKAPA
INTRYCKET INFÖR ALLMÄNHETEN
ATT UPPHOVSMAKAREN STÖDJER
ETT SÄRSKILT BUDSKAP?
- NEJ. EN CC-LICENS BETYDER
INTE ATT UPPHOVSMAKAREN
GODKÄNNER BUDSKAPET.

CC påverkar inte upphovsmakarens personliga rättigheter. En användare får inte hävda eller antyda något samband med, sponsring av eller godkännande från CC-licensgivaren. Denna „inget godkännande“-klausul, som den kallas i USA, är standard i många licensmodeller för öppet material.

18

KAN NC-VILLKOR FORTFARANDE
HA NÅGRA FÖRDELAR?
– JA, MEN MER SÄLLAN ÄN MAN
SKULLE TRO.

För privatpersoner finns det vanligtvis inte något bra skäl att hindra kommersiell användning. I många fall är det en orealistisk tanke att en kommersiell användare skulle vara villig att betala för att få använda materialet. CC-licensen har som huvudmål att materialet ska spridas i så vid omfattning som möjligt och NC-villkoret kan då utgöra ett hinder.

Å andra sidan kan den som inte har avsikten att sprida materialet utan en strikt kontroll över det, uppnå detta mål genom att exkludera kommersiell användning. CC-licenser med NC-villkoren kan vara av intresse för utgivare, vars affärsmodell är baserad på det traditionella ”alla rättigheter reserverade”, och som investerat mycket i att publicera verket och som har egna distributionskanaler.

Sådana utgivare har inget särskilt intresse av att deras konkurrenter kan göra en vinst på deras investeringar. Fördelarna med kommersiell användning av tredje part, nämligen en bättre och snabbare spridning är mindre viktig för dem av anledningen att de har en egen, ofta kostsam, distributionsverksamhet.

Trots att de utgivarna har en affärsmodell som baseras på exklusiva rättigheter som de klassiska upphovsrättslagarna erbjuder, kan de ändå ha intresse av att deras material används i åtminstone de icke-kommersiella områdena av utbildning och forskning, eftersom detta kan öka deras försäljning via de vanliga distributionsvägarna.

19

UNDER VILKEN LICENS PUBLICE- RAS WIKIPEDIAS MATERIAL? - CC-BY-SA-LICENSEN.

För att öka mängden fri kunskap och fri kultur har Wikipedia som krav att varje upphovsmakare tillåter allmänheten fri återanvändning av deras artiklar. Detta uppnås genom en Creative Commons licens som inkluderar villkoren Erkännande (BY) och Dela Lika (SA).

Det innebär att licensen kräver att upphovsmakaren blir omnämnd och att distributionen av redigerade versioner sker under samma villkor.

Texter som inte skapats av upphovsmakaren själv, eller texter som har sina ursprung i ett samarbete, kan endast publiceras på Wikipedia om de ligger under en CC-BY-SA-licens eller en annan licens med samma villkor.

Fram till 2009 använde sig Wikipedia av GNU Free Documentation License (GFDL) från GNU initiativet. Free Software Foundation

hade ursprungligen utvecklat denna licens för mjukvarudokumentation. Därmed var den för komplicerad och var inte idealisk för Wikipedia.

Ändå behövde inte GFDL:s fria licenser överges när Wikipedia gick över till att använda CC-BY-SA-licensen. Den gamla licensen används fortfarande för att undvika möjliga motsägelser. Kommersiell användning av materialet är uttryckligen tillåten av båda licenserna. Dela Lika-villkoret säkerställer att material inte kan tas bort från världens gemensamma resurs av fritt tillgänglig kunskap genom redigering eller återutgivning, utan att det fortsätter vara en del av fri kunskap och fri kultur.

En viktig del av varje CC-licens är att upphovsmakarna blir omnämnda. Detta gäller även för dem som skriver Wikipedia. Eftersom varje uppslagsverksartikel skapades av en mängd olika författare i samarbete med varandra, ska erkännandet för Wikipedias artiklar ske enligt användarvillkoren.

Precis som med NC är villkoret Inga Bearbetningar (ND) inte heller tillåtet i Wikipedias artiklar. Wikipedia utvecklas genom att fritt tillåta dess artiklar att bli rättade, utökade och redigerade av andra. Därför är Inga Bearbetningar inte kompatibel med Wikipedias koncept

20

DEN YTTERSTA GRÄNSEN

En av mänsklighetens största äventyr har varit bemannade expeditioner till rymden, inklusive de sex månlandningarna. Apolloprogrammets vetenskapliga resultat har bidragit till att radikalt förändra människans uppfattning om planeten. Några av bilderna som togs av astronauterna under deras färd blev delar av vårt kollektiva minne av 1900-talet: „Jorduppgång“, „Den blåa planeten“ och Buzz Aldrins fotavtryck i måndammet.

Alla dessa bilder är i Public Domain, det finns inga upphovsrättsskydd alls som hindrar användningen av dessa bilder. Det skulle ha varit omöjligt att sätta en prislapp på bilderna om man hade försökt täcka kostnaderna för dem (kom ihåg att budgeten för hela Apolloprogrammet idag skulle motsvara ett monetärt värde på 100 miljarder USD).

Medan amerikansk upphovsrätt för myndighetsverk är gynnsam för spridning är det mer komplicerat annorstädes. I de flesta europeiska länder är återanvändning av dessa verk begränsade av kontinental upphovsrätt (droit d'auteur) och ett visst motstånd mot riktlinjer för öppen tillgång.

Frivilliga som bidrar till projekt som Wikipedia lägger stor kraft på att se till att enbart rätt licensierat material används. För att förhindra

brott mot upphovsrätten är wikipedianer i allmänhet försiktiga. Om villkoren för användning av visst material är tveetydigt eller motsäger fri användning kommer dessa texter och bilder inte att användas alls.

Till skillnad från NASA så brukade tyska rymdmyndigheten DLR bara ge begränsad tillgång till sitt material vilket omöjliggjorde att dela det vidare. 2009 kontaktade Wikimedia Deutschland DLR för att diskutera deras bildarkivs användningsvillkor. Fram tills dess hade villkoren innehållit restriktioner mot kommersiell användning och på ett självmötsägande sätt endast tillåtit bildbyråer att använda det. Efter ett antal diskussioner och en intern utredning gjorde DLR en fundamental ändring av deras policy 2012. Marco Trovatiello, chefen för DLRs mediaavdelning beskriver deras anledning för ändringen:

„Med hjälp av vår juridiska avdelning implementerade vi officiellt CC för DLRs egna media i mars 2012 - och entusiasm utbröt bland användare och media världen över. Ända sedan dess har vi inte bara fått en åtråvärt större spridning av vår media med hjälp av wikipedianer, det har också hjälpt oss att förverkliga vårt motto: kunskap för morgondagen“

Picture: Jürgen Keiper, CC-BY
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>

Om författaren:

Dr. Paul Klimpel, född 1970 i Mindenkorn i kontakt med kulturella institutioner på 1990-talet. Han började på Deutsche Kinemathek 2002. Mellan 2006 och 2011 arbetade han som administrativ chef. Han var också VD på German Network of Multimedia Resource Centres. Från 2012 har han arbetat som advokat. Dessutom koordinerar Paul flera projekt på Internet and Society Co:llaboratory, baserat i Berlin. Han är ordförande i iRight. Lab culture. Paul studerade juridik i Bonn och München likväl som filosofi, psykologi och samhällsvetenskap på Jesuit University of Philosophy i München. Hans doktorsavhandling om legal paternalism publicerades 2003.

KOLOFON

FRI KUNSKAP BASERAT PÅ CREATIVE COMMONS
LICENSER, KONSEKVENSER, RISKER OCH BIEFFEKTER AV
LICENSMODULEN „ICKE KOMMERSELL ANVÄNDNING -
NC“

FÖRFATTAD AV DR. PAUL KIMPEL
Översatt till engelska av gemenskapen via
Transifex-plattformen
Översättning reviderad av John H. Weitzmann
Översättning till svenska av gemenskapen på meta-wiki

ÖVERSÄTTNING STÖD OCH FACILITERAD AV:
Open Knowledge Foundation
Gneisenaustraße 52, 10961 Berlin
www.okfn.org

REDAKTION:
Valie Djordjević, John H. Weitzmann, Philipp Otto

FÖRLÄGGARE:
Wikimedia Deutschland - Gesellschaft zur Förderung
Freien Wissens e.V.
Obentrautstr. 72, 10963 Berlin
www.wikimedia.de
info@wikimedia.de
+49 (0) 30-219 15 826-0

iRights.info – All about Rights in the Digital World
Almstadtstr. 9/11, 10119 Berlin
www.irights.info
redaktion@irights.info
+49 (0) 30 5459 8128

Creative Commons Germany
c/o EEAR gGmbH and newthinking communica-
tions GmbH
Graefestr. 59, 10967 Berlin
www.creativecommons.de
legal@creativecommons.de

Wikimedia Sverige
Box 500
101 29 Stockholm
www.wikimedia.se
info@wikimedia.se

ANSVARIG FÖR INNEHÅLLET I PUBLIKATIONEN
Jan Engelmänn (Wikimedia Deutschland)
Dr. Paul Klimpel (iRights.info)
John H. Weitzmann (CC DE)
Jan Ainali (Wikimedia Sverige)

LAYOUT
studio grau, Berlin
Sabrina Romanov, Lidingö

Copyright maj 2012: Wikimedia Deutschland, iRights.info,
CC DE

DENNA TEXT ÄR PUBLICERAD UNDER FÖLJANDE
CREATIVE COMMONS LICENS:

Creative Commons Attribution Share-Alike, Version 3.0
Unported, (CC BY-SA 3.0 Unported)

DENNA LICENS INNEBÄR:
Under förutsättningen att du attribuerar skaparen som „P.
Klimpel - Publ.: Wikimedia Deutschland, iRights.info, CC
DE“ och anger licensens namn „Licens: CC BY-SA 3.0 Un-
ported“ och URL (se nedan) får du fritt kopiera, distribuera,
och använda denna text på valfritt sätt inklusive kommersiellt
oavsett om det är online, offline eller på annat sätt. Modifika-
tioner och bearbetning är också tillåtna under det extra villko-
ret att de också, om de publiceras eller distribueras, licensieras
på samma sätt som denna broschyr.

Den fullständiga texten för licensen kan alltid hittas på
följande URL:
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>

En förenklad version av licensen kan hittas här:
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

Licenserna
som Creative
Commons (CC) har
utvecklat är verktyg som
gör kreativa verk tillgängliga för fri
användning under vissa villkor. Eftersom
upphovsmakarna har olika behov och syften kan
CC erbjuda sex olika sorters licenser. Vissa av de mest
populära varianterna inkluderar villkoret att de licensierade
verken inte får användas kommersiellt. Det har stora och ofta oavsiktliga
konsekvenser. Effekten blir att spridningen av respektive verk
försvåras och ibland går stick i stäv med vad upphovsmakaren
vill uppnå genom att välja en CC-licens. Denna
broschyr informerar om konsekvenserna,
riskerna och bieffekterna med de
restriktiva varianterna av CC-
licenser som inte tillåter
kommersiellt
bruk.

 creative
commons.de

iRIGHTS
info